

ДЕРЖАВНІ АГРАРНІ ІНТЕРВЕНЦІЇ ЯК ЗАПОРУКА СТАБІЛЬНОСТІ АГРАРНОГО РИНКУ

Костенко С. О., к. ю. н., ст. викладач

Постановка проблеми. Одним з найважливіших питань у вирішенні проблем розвитку аграрної галузі в Україні є забезпечення стабільності цін на внутрішньому аграрному ринку держави. Адже для сільськогосподарської продукції характерні різкі цінові коливання, що зумовлені динамічним характером ринкових правовідносин, а також специфікою аграрної сфери, яка полягає в сезонності виробництва та його залежності від природно-кліматичних умов, довготривалості виробничих циклів та інше. Тому завжди існує потреба у дієвій підтримці державою аграрної галузі. Одним з важелів такої підтримки є створений державою економіко-правовий механізм здійснення аграрних інтервенцій, першочерговим завданням якого і є стабілізація цін на внутрішньому аграрному ринку держави тому, що ринок, як самоорганізована система, не здатен впоратись з притаманними йому проблемами. Будь-яке зволікання з боку держави чи невтручання може призвести до непередбачуваних соціально-небезпечних наслідків. Тому вкрай необхідним є ефективне застосування державою аграрних інтервенцій.

Проте, вказані вище заходи застосовуються державою не на достатньо високому рівні. Майже кожного року, внаслідок незабезпечення попиту пропозицією, спостерігається тенденція різкого здорожчання деяких продуктів сільськогосподарського виробництва (останніми це були цукор, гречка), що завжди супроводжується ажіотажем та панікою серед населення. Разом з тим сільськогосподарський товаровиробник вироблену в надто складних умовах продукцію не може, як правило, продати по вигідній для себе ціні і працює збитково, що в кінцевому результаті призводить до скорочення власного виробництва продуктів сільського господарства в країні та до банкрутства товаровиробників. Натомість, звичайний пересічний споживач часто не в змозі придбати по доступній для себе ціні продукти вітчизняного виробництва, тому купує аналогічні дешевші, проте неякісні імпортовані товари, тим самим ще більше усугубляючи становище вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника.

Зазначені проблеми могли б не набувати настільки гострого характеру за умов ефективного здійснення фінансових і товарних інтервенцій та правильного формування і раціонального розпорядження інтервенційним фондом. Наявність існуючих проблем зумовлюється абстрактним характером правового забезпечення аграрних інтервенційних правовідносин, що передбачає велику диспозитивність норм, яка часто переростає в прогалини правового регулювання даних правовідносин. В зв'язку з цим дослідження правової проблематики здійснення державних аграрних інтервенцій набуває особливої актуальності, яка посилюється недостатнім ступенем розробленості у правовій науці.

Аналіз останніх досліджень. Не зважаючи на інтерес науковців та розкриття ними окремих аспектів проблем аграрних інтервенційних правовідносин, серед яких такі вчені як А. І. Берлач, В. М. Єрмоленко, А. Й. Богдан, Ю. І. Кудріна, С. І. Марченко, О. А. Поліводський, П. Т. Саблук, А. М. Статівка, В. Ю. Уркевич, у вітчизняній юридичній науці відсутні спеціальні комплексні дослідження з вказаного питання, що ще більше актуалізує дослідження з теоретичної точки зору.

Мета, об'єкт та методика дослідження. Метою дослідження є розробка науково-обґрунтованих пропозицій та практичних рекомендацій щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення здійснення державних аграрних інтервенцій.

Об'єктом дослідження є врегульовані нормами права суспільні відносини, що виникають в процесі здійснення державою аграрних інтервенцій.

Методологічною основою дослідження є філософський (діалектичний метод), загальнонауковий (історичний, формально-логічний, метод комплексного аналізу) та спеціально-юридичні методи наукового пізнання (формально-юридичний, порівняльно-правовий, метод тлумачення правових норм).

Результати дослідження. аграрні інтервенції здійснюються за допомогою споту та форварду. Виконання договорів на умовах споту відбувається протягом п'яти робочих днів, а на умовах форварду – від 60 до 360 днів. Проте, у випадку коли внутрішні ціни на сільськогосподарську продукцію різко зростають або падають аграрний ринок потребує оперативного (негайного) вирішення даної проблеми. Використання спотових умов при здійсненні інтервенцій забезпечує таку оперативність, а форвард, у зв'язку з його виконанням через тривалий час, не здатний забезпечити таку оперативність. Саме тому застосування форвардних договорів при здійсненні державних аграрних інтервенцій не здатне забезпечити виконання найголовнішого завдання останніх – оперативний вплив держави на різкі цінові коливання об'єктів державного цінового регулювання з метою стабілізації цін. Тому пропонується виключити з норми закону посилання на те, що фінансові та товарні інтервенції можуть здійснюватися на умовах форварду, оскільки природа форварду суперечить логіці закону наступне, закон містить вичерпний перелік випадків, в яких здійснюються фінансові/товарні аграрні інтервенції, власне, їх всього три: коли ціна є меншою/більшою від мінімальної/максимальної інтервенційної у межах від 5 до 20 %, коли є загроза такої ситуації та коли здійснюється закупівля/продаж не пов'язана з державним ціновим регулюванням. На нашу думку необхідно виключити останніх два випадки з норми закону, оскільки дані приписи надають надто широкі повноваження Аграрному фонду і створюють сприятливі умови для зловживання. Так, «загрозу» відповідної ситуації можна розтлумачити як завгодно, тому фактично в цьому випадку Аграрному фонду дано необмежене право здійснювати такі закупівлі/продаж. Також, цінова політика провадиться шляхом фінансових та товарних інтервенцій, тому апіорі не можна говорити про здійснення фінансових інтервенцій, що не пов'язані з державним ціновим регулюванням, адже це суперечить суті закону.

В законі вказано, що фінансові та товарні інтервенції здійснюються виключно Аграрним фондом та виключно ним, самостійно, приймається рішення про їх здійснення. Натомість необхідно встановити певні часові рамки протягом яким Аграрний фонд повинен здійснювати інтервенції. Адже в законі звучить так: «Якщо рівень ціни ... протягом однієї торгової сесії є меншим 5 % то Аграрний фонд здійснює фінансову інтервенцію.» Тлумачачи закон буквально, Аграрний фонд після фіксації ціни нижче 5 % повинен на наступній торговій сесії здійснити інтервенцію. Проте цього часу явно недостатньо. Але і зволікання (що реально відбувалось на практиці) не призведе до бажаного результату, тому доцільно встановити строк, протягом якого фонд буде зобов'язаний здійснити інтервенції, на думку автора, оптимальним строком є три доби і останнє, для того, щоб ефективно функціонували державні аграрні інтервенції необхідна тісна співпраця з органами митної політики та Аграрного фонду. Адже, державна митна політика має вдосталь необхідних інструментів для сприяння здійснення завдань державними аграрними інтервенціями, при цьому тарифне регулювання є більш сталим і не здатним відреагувати на зміни ринкової ситуації, а нетарифне регулювання контролює рівновагу попиту та пропозиції на внутрішньому ринку держави і здатне оперативно діяти в потрібній ситуації, що конче необхідно при здійсненні державних аграрних інтервенцій. Адже, в ситуації коли потрібно здійснювати фінансові інтервенції, для того щоб зупинити обвальне падіння ціни та зняти певне навантаження з Аграрного фонду, необхідно всіляко стимулювати експорт сільськогосподарських товарів та обмежити імпорт аналогічних товарів за допомогою нетарифного митного регулювання. Не здійснення даних дій нівелює значення фінансових інтервенцій і створює тільки зайве фінансове та трудове навантаження для

Аграрного фонду, адже немає сенсу знімати надлишок сільськогосподарських товарів з внутрішнього ринку, якщо через кордон прибуває аналогічна іноземна продукція – ціну, таким чином, ніяк підняти не можна буде. Тому, взаємоузгодженість дій державних органів управління, що провадять митну політику та Аграрного фонду у комплексі здатні пришвидшити необхідний результат та зменшити обсяги збитків, понесених як товаровиробниками, так і споживачами внаслідок цінової нестабільності.

Висновки. Отже, у механізмі правового регулювання державних аграрних інтервенцій наявні серйозні не доопрацювання, які часто є причиною невиконання державою поставлених цілей перед державними аграрними інтервенціями, зокрема забезпечення стабільності аграрного ринку. Першопричиною цього є низький рівень правового регулювання вказаних правовідносин. Тому найпершим кроком повинно бути удосконалення механізму правового регулювання державних аграрних інтервенцій.